

RIEŠENIE ÚPADKU DLŽNÍKA V PRÁVNOM PORIADKU SLOVENSKEJ REPUBLIKY

THE SOLUTION OF BANKRUPT OF THE BORROWER IN THE LEGAL REGULATION OF SLOVAK REPUBLIC

Zuzana Ilková

Anotácia:

Bankrotové zákony sú súčasťou právneho poriadku každého štátu s trhovou ekonomikou, riešia nepriaznivú hospodársku situáciu dlžníka, ktorý v dôsledku platobnej nespôsobilosti alebo predĺženia je v úpadku. Jednotlivé právne úpravy zamerané na riešenie úpadku sú orientované buď výrazne v prospech veriteľov alebo výrazne v prospech dlžníkov. Charakteristické pre súčasnú úpravu slovenského konkurzného práva je značná neefektívnosť vymáhania pohľadávok prostredníctvom konkurzu. Príspevok je zameraný na niektoré aktuálne problémy z pohľadu súčasnej právnej úpravy konkurzného práva a z pohľadu návrhu nového riešenia insolvenčného systému.

Kľúčové slová:

Úpadok, platobná neschopnosť, predĺženie, dlžník, veriteľ

Abstract:

The bankruptcy laws are a part of legal rule in every state with the trade economy. They loose adverse economical situation of the borrower, who is in effect of payment incompetence or extention in bankrupt. Particular legal regulations for solutions of bankrupt are oriented either significantly on reward of creditors or significantly on reward of borrowers. Characteristic feature for the present regulation of the slovak tender law is extensive unefectivity impose the account by reason of tender. The contribution is focused on same actual problems from the view of present legal regulation tender law and from the view of offer new answer insolvency system.

Keywords:

Bankrupt, payment insolvency, extension, borrower, creditor

ÚVOD

Úlohou bankrotových procedúr, ktoré sú upravené príslušnými normami v štátoch s trhovou ekonomikou je vytvorenie takého mechanizmu, ktorý umožní podnikateľskému subjektu neschopnému splácať svoje záväzky, vystúpiť z kruhu tradičných podnikateľských vzťahov a dostať sa do ochrannej zóny. Osobitná procedúra má umožniť zastavenie vyčerpávania aktivít, mobilizáciu zdrojov, finančnú reštrukturalizáciu a tým i obnovenie zdrojov pre podnikanie alebo má viesť k zániku podnikateľského subjektu, ak obnovenie podnikania nie je možné.

MATERIÁL A METÓDY

Príspevok analýzou postupne prijímaných noviel konkurzného zákona sa zaoberá vymedzením úpadku dlžníka, ktoré je dôvodom na vyhlásenie konkurzu na majetok dlžníka alebo dôvodom na začatie vyrovnacieho konania. Vychádza z analýzy právnej úpravy zákona 328/1991 Zb. v znení zmien a doplnkov ako i z komparácie právnej úpravy s pripravovanou

úpravou zákona o konkurze a reštrukturalizácii. Opiera sa o názory vyslovené autormi : Ďurica (2001), Gavalec (2000) Ilková (2001).

VÝSLEDKY A DISKUSIA

Základným účelom zákona o konkurze a vyrovnaní prijatého v roku 1991 bolo usporiadať majetkové pomery dlžníka, ktorý je v úpadku. Od zákona sa očakávalo právne riešenie ekonomických problémov podnikateľskej sféry a to presne formalizovaným postupom, rešpektujúcim hmotné i procesné právo.

Konkurzným konaním sa má dosiahnuť uspokojenie pohľadávok veriteľov tým, že majetok dlžníka sa v tomto konaní speňaží a výťažok takto získaný sa použije na úhradu prihlásených pohľadávok a to za podmienok výslovne uvedených v zákone. Týmto zodpovedá i zákonom vymedzený cieľ konkurzu, alebo vyrovnania (§ 2 ods.2) a to dosiahnuť pomerné uspokojenie veriteľov z dlžníkovho majetku.

Konkurzom sa má riešiť usporiadanie majetkových pomerov dlžníka, ktorý je v úpadku.

V úpadku je dlžník ktorý má viac veriteľov a :

1. nie je schopný plniť svoje splatné záväzky,
alebo
2. je predĺžený

Zatiaľ čo prvý dôvod sa môže týkať ktorejkoľvek osoby – fyzickej, právnickej, podnikateľa, nepodnikateľa, z druhého dôvodu, z dôvodu predĺženia, možno podať návrh na vyhlásenie konkurzu na právnickú osobu (ktorúkoľvek, okrem tých ktoré zákon zo svojej pôsobnosti vylučuje), na fyzickú osobu iba vtedy ak je podnikateľom.

Pri obidvoch dôvodoch musí byť splnená podmienka existencie viacerých veriteľov, pretože podstatou konkurzu je riešenie záujmového stretu viacerých dlžníkových veriteľov. Zákon nevymedzuje ich počet, preto viacerými veriteľmi sú i dvaja dlžníkovi veritelia. Ak veriteľ nevie uviesť ďalšieho veriteľa v návrhu na vyhlásenie konkurzu aj keď má vysokú pohľadávku voči dlžníkovi je takéto podanie bezpredmetné, lebo nie je splnená podmienka pre vyhlásenie konkurzu. Uspokojenia svojho nároku takýto veriteľ sa môže domáhať len postupom podľa Občianskeho súdneho poriadku a to podaním individuálnej žaloby.

Prvý dôvod úpadku dlžníka- platobná nespôsobilosť, je v praxi najčastejšie uplatňovaným dôvodom v návrhoch na vyhlásenie konkurzu podávaných veriteľmi. Zákon tento dôvod vyjadroval slovami : dlžník je v úpadku, ak má viac veriteľov a nie je schopný po dlhší čas plniť svoje splatné záväzky. Súdna prax predpokladá, že v úpadku je len taký dlžník, ktorý nie je schopný plniť svoje splatné záväzky, teda že u dlžníka objektívne nastala situácia, ktorá bráni uspokojiť pohľadávky veriteľov v stanovenej (zmluvnej alebo inak určenej) dobe splatnosti i keby chcel. Pokiaľ dlžník disponuje s prostriedkami, ktoré mu umožňujú bez zbytočného odkladu splatné pohľadávky veriteľov uhradiť, avšak nie je ochotný tak urobiť napríklad z dôvodu, že tieto pohľadávky neuznáva, nie sú splnené podmienky úpadku. Je potrebné zdôrazniť, že zákonodarca nestanovil rovnítko medzi platobnú neschopnosť a zastavenie platieb. Podnikateľský subjekt, ktorý síce platby voči niektorým svojim obchodným partnerom za účelom úhrady záväzkov zastavil, avšak je schopný kedykoľvek preukázať, že má dostatok finančných prostriedkov na ich úhradu, nespĺňa podmienku pre vyhlásenie konkurzu. Z toho je možné doviesť, že dlžník je insolventný, ak objektívne nie je schopný plniť splatné záväzky, jeho disponibilné finančné prostriedky nepokrývajú v danom okamžiku známe splatné záväzky. Z hľadiska vyhlásenia konkurzu musí byť táto situácia v okamžiku, kedy súd konkurz vyhlasuje.

V záujme upresnenia stavu objektívnej insolventnosti, zákon ustanovuje vyvratiteľnú právnu domnienku, že ak dlžník zastavil platby nie je schopný plniť svoje splatné záväzky. Veriteľ v takom prípade vo svojom návrhu na vyhlásenie konkurzu nemusí uvádzať okolnosti

preukazujúce úpadok, ale zastavenie platieb dokumentujú upomienkami na úhradu faktúr.

Slová po dlhší čas mali vyjadrovať, že nejde o okamžitý stav u dlžníka, ale o insolvenčiu trvajúcu dlhšiu dobu. V praxi čas takto neurčito vyjadrený spôsoboval mnohé interpretačné problémy. Na vysvetlenie doby dlhšej súdna prax vychádzala z ustanovenia § 193 Obchodného zákonníka (Predstavenstvo zvolá mimoriadne valné zhromaždenie, ak zistí, že spoločnosť stratila tretinu základného imania alebo že je po dobu dlhšiu ako tri mesiace platobne neschopná). Zo strany praxe bola vznesená požiadavka na vyjasnenie pojmu – „ po dlhší čas “ spôsobom, ktorý posilní práva veriteľov a zvýši finančnú disciplínu dlžníkov. Vyjasnenie tohto zákonného termínu sa stalo o to dôležitejšie, že súviselo s kritériami na určenie pojmu platobná nespôsobilosť. Zákonom č. 238/ 2000 sa upresnilo časové vymedzenie insolvencie. Od 1. februára 2001 kedy toto ustanovenie nadobudlo účinnosť, je platobne nespôsobilým ten dlžník, ktorý nie je schopný 30 dní po lehote splatnosti plniť svoje splatné záväzky. Podľa dôvodovej správy k zákonu takouto úpravou sa očakáva zvýšenie platobnej disciplíny a zamedzenie vzniku reťazovej platobnej neschopnosti z dôvodu nesplnia splatných záväzkov. Lehota 30 dní by mala byť dostatočným varovaním dlžníkov a mala by motivovať povinnú osobu splneniu záväzkov. Po uplynutí tejto lehoty okrem bežných sankcií spojených s oneskoreným plnením napr. uplatňovanie úroku z omeškania, individuálne súdne uplatňovanie nároku, sa môže uplatniť i návrh na vyhlásenie konkurzu.

Zákon v § 1 ods.3 definuje i druhú formu úpadku – predĺženie. Fyzická osoba, ak je podnikateľom a právnická osoba je v úpadku aj vtedy ak je predĺžená. O predĺženie ide vtedy ak táto osoba má viac veriteľov (aspoň dvoch) a ak sú jej záväzky vyššie než jej majetok. Takéto strohé zákonné vymedzenie predĺženia je pre aplikačnú prax nedostatočné, pretože môžu vzniknúť pochybnosti, kedy sa vlastne dlžník nachádza v tejto situácii. Nedostatok špecifikácie predĺženia sa javí ako nedostatok v právnej úprave úpadku vzhľadom na závažnosť možných dôsledkov. Zákonodarcia sa mohol pokúsiť pri poslednej novelizácii exaktne stanoviť predĺženie ako predpoklad konkurzu, ustanoviť najmä hranice pasív k aktívam podniku tak, aby dlžníkovi vznikla sankcionovaná povinnosť podať návrh na vyhlásenie konkurzu pri prekročení týchto hraníc. Takouto úpravou by možno dochádzalo k vyššiemu uspokojovaniu pohľadávok veriteľov.

Určité upresnenie pojmu predĺženie nachádzame v rozhodnutiach NS SR. Podľa judikátu Najvyššieho súdu SR predĺženie je stav, keď dlžníkove pasíva preyšujú jeho aktíva, pričom pasívami rozumieme súhrnnú hodnotu jeho záväzkov a aktívami súhrnnú hodnotu jeho majetku. Pri hodnotení záväzkov sa nerozlišujú splatné a nesplatné záväzky.

Riešiť úpadok dlžníka je možné dvomi spôsobmi buď vyhlásením konkurzu na jeho majetok, pričom vyhlásenie konkurzu môže iniciovať dlžník, jeho veriteľ, likvidátor prípadne ďalšia osoba ustanovená osobitným zákonom, alebo podaním návrhu na vyrovnanie, ktorý môže podať len dlžník v úpadku. V praxi sa preukazuje, že súčasná právna úprava usporiadania majetkových pomerov dlžníka v úpadku sa stáva čoraz menej vyhovujúcou nielen pre veriteľov, ale i pre dlžníkov. Pre veriteľov z dôvodu zdĺhavosti, neprehľadnosti, nezrozumiteľnosti konkurzného konania a neefektívnosti vymáhania pohľadávok. Rozsah uspokojenia pohľadávok v prebiehajúcich konkurzoch je veľmi obmedzený, najčastejším dôvodom veriteľov pre prihlásenie pohľadávok do konkurzu odpísanie nevymožiteľných pohľadávok. Pre dlžníkov, súčasná úprava, hlavne krátke časové vymedzenie platobnej nespôsobilosti je nevyhovujúca, prax preukazuje, že vedie v mnohých prípadoch k zneužívaniu zo strany veriteľov na úmyselné vyvolanie bankrotu dlžníka.

Týmto nedostatkom má predchádzať konkurzné konanie podľa návrhu nového zákona o konkurze a reštrukturalizácii. Medzi ciele novej právnej úpravy podľa predkladacej správy k zákonu patrí zamedzenie straty hodnoty majetku úpadcu v období bezprostredne pred začatím konania a počas konania, zabezpečenie zrýchlenia konania a aktívnu účasť veriteľov. Účelom zákona je umožniť kolektívne uspokojenie veriteľov dlžníka, ktorý je v úpadku a to speňažením jeho majetku alebo vyriešením jeho majetkových pomerov iným vhodným

spôsobom prijateľným pre veriteľov, tak aby miera uspokojenia pohľadávok veriteľov bola čo najvyššia. V súlade so súčasnou právnou úpravou návrh zákona rozlišuje medzi dvoma kritériami pre určenie úpadku dlžníka a to platobná neschopnosť, ktoré je aplikovateľné na všetkých dlžníkov a predĺženie, ktoré je aplikovateľné len na dlžníkov, ktorí vedú účtovníctvo podľa zákona o účtovníctve.

ZÁVER

Pri riešení otázky implementácie bankrotového resp. konkurzného práva je potrebné vychádzať z úlohy bankrotov v ekonomike. Bankrot sa chápe ako ozdravný inštitút, štandardný nástroj, riešiaci úpadok dlžníka. Problematické však môže byť jeho uplatnenie v neštandardných podmienkach spojených s ekonomickou transformáciou. Množstvo príkladov na potvrdenie tejto skutočnosti nachádzame i v podmienkach SR. Problémy spojené s praktickou aplikáciou zákona o konkurze a vyrovnaní prijatého v roku 1991 viedli ku každoročnej novelizácii konkurzného zákona. Napriek tomu sa preukazuje, že dnešná slovenská legislatíva upravujúca usporiadanie majetkových pomerov dlžníka v úpadku je nevyhovujúca a neefektívna, preto sa prišlo k vypracovaniu návrhu nového zákona o konkurze a reštrukturalizácii. Návrh nového zákona zakotvuje novú koncepciu insolvenčného systému, ktorého úspešnosť bude závisieť nielen od jeho teoretickej úrovni, ale predovšetkým od jeho prijatia spoločenskou praxou a dôslednej aplikácie všetkými účastníkmi konkurzného konania.

Literatúra:

1. ĎURICA, M. : Zákon o konkurze a vyrovnaní. Poradca podnikateľa, Žilina, 2001, 400S. ISBN 80-88931-10-X
2. GAVALEC, M.: Odborný komentár k zákonu o konkurze a vyrovnaní v úplnom znení. Obchodné právo, EPOS Bratislava 2/200, s.35-47, 3/2000 s.35-48, ISSN 1335-6674
3. ILKOVÁ, Z. : Právna úprava konkurzu a vyrovnania v poľnohospodárstve, Nitra, 2001, SPU Nitra, 79s. ISBN 80-7137-807-0

Kontakt:

JUDr. Zuzana Ilková, PhD. SPU Nitra, Katedra práva
zuzana.ilkova@uniag.sk